

BIBLIOGRAFIE VAN DE GESCHIEDENIS VAN GENT 1974 - 1975 ¹

door

René DE HERDT

wetenschappelijk medewerker bij het Stadsarchief

Bibliografieën, katalogi

1. DE HERDT R., *Bibliografie van de geschiedenis van Gent, 1973-1974*, in *HMGOG*, XXVIII, (1974), p. 159-175.
Vervolg op de bibliografie begonnen door M. RYCKAERT ².
2. DESITTERE M., *Archeologische Kroniek*, in *HMGOG*, XXVIII, (1974), p. 141-153.
Deze kroniek valt uiteen in: A. *Opgravingen en Vondsten: de Bronstijd*; B. *Varia en Personalia*.
Geïllustreerd.
3. EECKHOUT P., *Albert Baertsoen (1866-1922). Retrospectieve Tentoonstelling. Museum voor Schone Kunsten Gent (28 oktober 1972 - 7 januari 1973)*. *Catalogus*, Gent, 1972, 174 blz.
4. ID., *Emile Claus (1849-1924). Retrospectieve Tentoonstelling. Museum voor Schone Kunsten Gent (7 september - 3 november 1974)*. *Catalogus*, Gent, 1974, 68 blz., 35 platen.
Bevat naast biografische gegevens en een lijst van de voornaamste werken tevens een bijdrage door G. VAN SEVEREN, *Emile Claus en zijn vrienden-schrijvers*.

De drie omvangrijke tentoonstellingskatalogi van „Gent, Duizend Jaar Kunst en Cultuur” brengen ons een overzicht van het Gentse kunst- en cultuurbezit (bepaalde takken zoals muziek, literatuur, filmkunst e.d. buiten beschouwing gelaten). Als dusdanig kan men ze beschouwen als de opvolgers van de verouderde *Inventaire Archéologique*. Ondanks de vaak zeer degelijke overzichten blijven deze drie naslagwerken voor aanvullingen en verbeteringen vatbaar.

(1) *Gebruikte afkorting*: HMGOG = *Handelingen der Maatschappij voor Geschiedenis en Oudheidkunde te Gent*. Uit vulgariserende werken en artikels werd slechts een beperkte keuze gemaakt. Een groot aantal niet opgenomen artikels kan men vinden in *Ghendtsche Tydinghen*, in *Toerisme in Oost-Vlaanderen* en in *Oostvlaamse Zanten*, 1974 en 1975.

(2) Ryckaert M., *Bibliografie van de geschiedenis van Gent, 1969-1973*, in *HMGOG*, XXVII, (1973), p. 253-264.

5. *Gent, Duizend Jaar Kunst en Cultuur. Muurschilderkunst. Schilderkunst. Tekenkunst. Graveerkunst. Beeldhouwkunst*, dl. I, (*Catalogus, Museum voor Schone Kunsten, 19 april - 29 juni 1975*), Gent, 1975, 538 blz., 152 afb.

Na een inleiding over de geschiedenis van Gent door J. DECAVELE volgt de eigenlijke catalogus met vaak vrij grondige besprekingen van de tentoongestelde kunstvoorwerpen en met bijdragen van M. GOOSSENS over de middeleeuwse muurschilderkunst en deze van de 18de en 19de eeuw, van J.P. DE BRUYN over de schilderkunst van de 15de tot de 17de eeuw, van M. FREDERICQ-LILAR over de schilderkunst in de 18de eeuw, van H. DENECKER over de schilderkunst van de 19de en 20ste eeuw, van N. DHOOGHE-PANNIER over de tekening en de grafiek, van R. DIDIER en J. STEYAERT over de beeldhouwkunst der middeleeuwen en van M. VANROOSE over deze van de 16de tot de 20ste eeuw.

Rijk geïllustreerd. Met bibliografie en lijst van kunstenaars.

6. *Gent, Duizend Jaar Kunst en Cultuur. Boekdrukkunst. Boekbanden. Borduurkunst. Edelsmeedkunst. Miniatuurkunst*, dl. II, (*Catalogus, Bijloke museum, 21 juni - 31 augustus 1975*), Gent, 1975, 396 blz., 90 afb.

Dit tweede deel van de tentoonstelling *Gent, Duizend Jaar Kunst en Cultuur* bevat een interessante bespreking van de boekdrukkunst te Gent door J. MACHIELS (met lijst van de belangrijkste drukkers), van de boekbandkunst door A. DEROLEZ, van de borduurkunst door G. VAN DER DONCKT-DUVERGER en E. DUVERGER, van de Edelsmeedkunst door E. DHANENS (met alfabetische lijst van de zilversmeden), en van de miniatuurkunst door A. DE SCHRYVER, K. CARLVANT en G. DOGAER.

Met bibliografie. Rijk geïllustreerd.

7. *Gent, Duizend Jaar Kunst en Cultuur. Stadsontwikkeling en Architectuur. Keramiek. Koper en brons. IJzerwerk. Tin. Meubelkunst. Tapijtkunst*, dl. III, (*Catalogus, Centrum voor Kunst en Cultuur, 11 juli - 14 september 1975*), Gent, 1975, 557 blz., 78 afb.

In dit derde deel van de tentoonstelling *Gent, Duizend Jaar Kunst en Cultuur* werden bijdragen opgenomen over de stadsontwikkeling en architectuur van de hand van B. BAILLEUL, G. MILIS-PROOST, M.C. LALEMAN en F. DAMBRE-VAN TYGHEM, over keramiek door F. VERHAEGHE, J. VANDENHOUTE en I. SEEUWS-TORCK, over ijzerwerk door A. STROOBANTS, over koper en brons door Y. HOLLEBOSCH-VAN RECK, over tin door A. VAN DEN KERKHOVE, over meubelkunst door L. DAENENS, over de tapijtwerkers en het tapijtwerk door E. DUVERGER.

Met bibliografie. Rijk geïllustreerd.

8. HAESERYN R., *Gedateerde volkskundige voorwerpen en documenten*, (Catalogus, Museum voor Volkskunde, 19 juli - 31 augustus 1975), (Bond der Oostvlaamse Volkskundigen), Gent, 1975, 36 blz.

Katalogus van 167 gedateerde volkskundige voorwerpen of documenten ondergebracht in elf rubrieken: gebruiksvoorwerpen, merklappen, loting, godsdienstig drukwerk, ambachten en beroepen, penningen, van wieg tot graf, verenigingsleven, menu's, diversen.

9. LIEVEVROUW-COOPMAN L., *Gents Woordenboek*, 3 dln., Gent, 1974.

Heruitgave van het bekende woordenboek van Lodewijk Lievevrouw (1862-1951).

10. POULAIN N. en G. CAESE, *Topografische catalogus van de bibliotheek*, (Museum voor Sierkunst. Stad Gent), Gent, 1975, 255 blz.

Met een alfabetische lijst van de periodieken en indices op de persoonsnamen en de rubrieken.

11. *Rijksarchief te Gent, in Het Rijksarchief in de Provinciën. Overzicht van de Fondsen en Verzamelingen. Dl. I. De Vlaamse Provinciën.* (Ministerie van Nationale Opvoeding en Nederlandse Cultuur en Ministerie van Nationale Opvoeding en Franse Cultuur. Algemeen Rijksarchief en Rijksarchief in de Provinciën), Brussel, 1974, p. 147-228.

Algemene inlichtingen over het Rijksarchief te Gent. Na een historisch overzicht volgt een opsomming van fondsen en verzamelingen als volgt ingedeeld: A. Archieven van de Kerkelijke Instellingen; B. Archieven van de Publiekrechtelijke Instellingen. Oud Regime; C. Archieven van de Publiekrechtelijke Instellingen. Hedendaagse Periode; D. Notariële Archieven; E. Archieven van Families, Particuliere Personen, Bedrijven en Private Verenigingen; F. Verzamelingen, waaronder parochieregisters, registers van de burgerlijke stand, kaarten en plans, microfilms, bibliotheken, fragmenten van verzamelingen van archiefstukken.

12. STEELS M., *Het Stedelijk Lager Onderwijs te Gent in de negentiende eeuw. Catalogus*, (Willemsfonds, 26 april - 30 mei 1975), Gent, 1975, 55 blz.

Deze catalogus valt uiteen in: I. Personen, boeken en documenten, II. Het Stedelijk Onderwijs in getallen, III. Schoolgebouwen. Geïllustreerd. Grafieken.

13. THOEN-WEISSENBORN A.M. en H. THOEN, *Catalogus van het Gallo-Romeinse aardewerk, (Stad Gent. Bijlokemuseum)*, Gent, 1974, 149 blz., 35 platen.

Determinatie en beschrijving van 308 stukken aardewerk meestal afkomstig van grafvondsten uit de Gallo-Romeinse periode. De kern van de beschreven kollektie wordt gevormd door een gedeelte van de verzameling *de Renesse*, die in de 19de eeuw werd aangelegd in het Luxemburgse en het Rijnland. Met bibliografisch overzicht.

14. VERSTRAETEN F., *Aanvullingen en verbeteringen op de inventaris van het kunstpatrimonium der Gentse Sint-Jacobskerk*, Gent, 1975, 16 blz.

De reeds bestaande inventaris wordt hierdoor uitgebreid ³.

Algemeen

15. DECAVELE J., *Ekkergem tot het einde van het Ancien Regime. Van Germaanse nederzetting tot volwaardige grootstadswijk*, in *Duizend Jaar Ekkergem*, Gent, 1974, p. 24-106.

De auteur schetst de evolutie van deze Gentse parochie door de eeuwen heen tot ca. 1800. Daarbij heeft hij zowel oog voor de vroegste geschiedenis, de landschapsevolutie, de religieuze en karitatieve instellingen, de reformatie en de kontrareformatie als voor de plaatselijke bestuursorganen, de bevolkingsdichtheid en de beroepsbezigheid. Geïllustreerd ⁴.

16. GYSSELING M., *Geschiedenis van Oostakker en Sint-Amansberg tot 1794*, Oostakker, 1974, 52 blz.

In deze bondige maar interessante monografie wordt de geschiedenis van Oostakker (Sint-Amansberg) beschreven in zesentwintig hoofdstukjes die elk een bepaald aspekt uitdiepen : de waterlopen ; het reliëf ; de bossen ; het eerste Gent ; Achtene ; Sloten ; de vroege Sint-Baafsabdij ; Ledergem, Zingem, Herlegem, Puigem ; bezitsverschuiving in de 9de en 10de eeuw ; wijding van de abdijkerk en 's-Heiligs-Kerstkerk ; de grote ontginningsbeweging in de 12de eeuw ; de oerparochie 's-Heiligs-Kerst wordt verdeeld ; het bestuur van de Sint-Baafsheerlijkheid ; het nieuwe landschapsbeeld, de Heernesse ; het Sint-Baafsdorp opgenomen in de Gentse invloedssfeer ; de negen-meimarkt ; Sint-Baafs en 's-Heiligs-Kerst verhuizen ; de Sint-Amanskerk in het Sint-Annahospitaal ; de Sint-Laureinskapel te Oostakker wordt parochiekerk ; de Sint-Amanskerk te Oostakker ; de Sint-

(3) Verstraeten F., *St.-Jacobskerk, Gent. Inventaris van het Kunstpatrimonium*, s.d. Gestencild.

(4) Zie ook nrs. 64, 70, 71.

Amandskapel te Sint-Amandsberg ; moraliteit en geloofsbeleving ; bevolkingsevolutie ; enkele gegevens uit de economische en sociale geschiedenis ; het onderwijs.

Geïllustreerd. Kaart : Oostakker XVIe - XVIIe eeuw.

Topografie

17. DECAVELE J., *Panoramisch gezicht op Gent in 1534*, (Uitgegeven naar aanleiding van de kunsttentoonstellingen „Gent, Duizend Jaar Kunst en Cultuur”, 19 april - 14 september 1975), (*Pro Civitate, Historische Uitgaven*, reeks in -4°, nr. 5), Brussel, 1975, 39 blz.

Heruitgave in vierkleurendruk van het eerste topografisch dokument waarop Gent volledig staat afgebeeld, nl. de schilderij van 1534 bewaard in het Bijlokemuseum. In een inleidende uiteenzetting situeert de auteur dit stadsgesicht in de ontwikkelingsgang van de kartografie, geeft een materiële beschrijving, onderzoekt de herkomst en het auteurschap, bespreekt kopieën en reproducties om tenslotte naar de waarde van dit gezicht als topografisch dokument te peilen.

Rijk geïllustreerd, o.m. met de gravure van Ch. Onghena uit 1825 waarop wijken, pleinen, straten, waterlopen en gebouwen worden geïdentificeerd.

Economische geschiedenis

18. COPPEJANS-DESMEDT H., *Koning Willem I, promotor van de Gentse katoenindustrie*, in *Album Charles Verlinden*, Gent, 1975, p. 43-62.

Na 1815 ging de Gentse katoenindustrie een crisisperiode tegemoet. Haar geringe concurrentiemogelijkheden waren in hoofdzaak te wijten aan de technische stilstand in de Napoleontische tijd, terwijl Engeland op technisch gebied ver voorop lag. De Gentse firma Voortman zou de eerste zijn om in 1821 over te schakelen op mechanische weefgetouwen, de zogenaamde power-looms. Uit het initiatief van koning Willem I groeide in hetzelfde jaar het *Fonds van de Nationale Nijverheid*, dat steun verleende aan vooral middelgrote katoenbedrijven en konstruktieateliers. De in 1822 opgerichte *Algemene Maatschappij ter bevordering van de Volksvlijt* (na 1830 de *Société Générale*) zorgde voor een gezonde financiële markt. Een derde opzet van koning Willem was de *Nederlandsche Handelsmaatschappij*. Opgericht in 1824 beoogde ze de heropbeuring van de handel. Door haar bemiddeling kende de Gentse katoenijverheid in de Nederlandse koloniën een stijgende afzet.

- X 19. GHYSSENS J., *Le monnayage d'argent en Flandre, Hainaut et Brabant au début de la guerre de cent ans*, in *Revue belge de Numismatique et de Sigillographie*, CXX, (1974), p. 109-191.

Bevat een aantal gegevens over de muntslag te Gent.

20. VANDENBROEKE C., *Evolutie van het wijnverbruik te Gent (14e - 19e eeuw)*, (*Studia Historica Gandensia*, nr. 194), (Overdruk uit *Album Charles Verlinden*, 1975, p. 369-411), Gent, 1975.

Op basis van de wijnimposten bestudeert de auteur de evolutie van het Gentse wijnverbruik. Hij konstateert dat er in de bestudeerde periode een uitgesproken daling van de wijnomzet plaats heeft en het hoofdelijk verbruik tot ongeveer een tiende terugvalt t.o.v. de late middeleeuwen. Ook kwalitatief en wat de herkomst betreft zijn er opmerkelijke veranderingen. Tabellen. Grafieken.

21. ID., *L'alimentation à Gand pendant la première moitié du XIXe siècle*, in *Annales. Economies, Sociétés, Civilisation*, 1975, p. 584-591⁵.

Demografie

- x 22. PREVENIER W., *Bevolkingscijfers en professionele structuren der bevolking van Gent en Brugge in de 14de eeuw*, (*Studia Historica Gandensia*, nr. 196), (Overdruk uit *Album Charles Verlinden*, p. 269-303), Gent, 1975.

De methodes voor Gent toegepast door H. VAN WERVEKE (zie nr. 23) en D.M. NICHOLAS⁶ worden met elkaar vergeleken. Hun gegevens en werkwijze worden aan een nieuw kritisch onderzoek onderworpen. Aldus komt de auteur tot een resultaat dat dit van Nicholas sterk benadert, nl. een bevolking van tekstiel-producenten van minstens 60% op geheel de bevolking. Ook naar de verhouding binnen de tekstielsektor wordt gepeild. Uit een vergelijking tussen Brugge en Gent blijkt dat Gent kon doorgaan als uitgesproken industrieel centrum. Brugge daarentegen was meer op handelsfuncties afgestemd.

- x 23. VAN WERVEKE H., *Het bevolkingscijfer van de stad Gent in de 14de eeuw. Een laatste woord?* (*Studia Historica Gandensia*, nr. 195) (Overdruk uit *Album Charles Verlinden*, p. 449-465), Gent, 1975.

H. Van Werveke onderzocht reeds in 1947 het bevolkingscijfer van Gent in de 14de eeuw op basis van de kontingenten gewapende mannen door de ambachten geleverd voor het gemeenteleger⁷. In dit artikel gaat hij nader in op enkele stellingen en punten die door D.M. Nicholas naar voor gebracht werden⁶.

(5) Cfr. Id., *Graanbevoorrading en graanaanvoer te Gent en Brussel tijdens de eerst helft der 19e eeuw*, in *HMGOG*, XXVI, (1972), p. 93-115.

(6) Nicholas D.M., *The population of fourteenth-century Ghent*, in *HMGOG*, XXIV, (1970), p. 97-111.

(7) Id., *Het bevolkingscijfer van de stad Gent in de 14de eeuw*, in *Miscellanea Historica in honorem Leonis Van der Essen*, Brussel-Parijs, 1947, p. 345-354.

Sociale geschiedenis

24. STEELS M., *Over enkele reglementen uit het begin van de 19de eeuw in verband met het brood*, in *Ghendtsche Tydinghen*, IV, (1975), p. 131-142.
25. SUETENS A.M., *Lieven Bauwens - Mythe en werkelijkheid*, in *HMGOG*, XXVIII, (1974), p. 77-114.

Een nieuwe visie op de textielfabrikant, kapitalist en uitvinder Lieven Bauwens (1769-1822). Er wordt afgerekend met de mythe-vorming die in de 19de eeuw rond deze figuur is ontstaan. Vooral de houding van Bauwens ten opzichte van zijn arbeiders wordt geanalyseerd: een uitzonderlijk hard man die gedreven door een koorts naar grotere produktie zijn arbeiders uitbuitte en zelfs toestanden duldde te vergelijken met lijfeigenschap.

26. VERSTRAELEN J., *75 Jaar A.C.W. Arrondissement Gent*, Gent, 1975, 80 blz.

Bondige geschiedkundige schets van 75 jaar kristelijke arbeidersaktie, met bijzondere aandacht voor de belangrijkste voormannen waaronder baron Arthur Verhaegen (1847-1917). Geïllustreerd.

Godsdienst

27. DECAVELE J., *De dageraad van de reformatie in Vlaanderen (1520-1565)*, (*Verhandelingen van de Koninklijke Academie voor Wetenschappen, Letteren en Schone Kunsten van België. Klasse der Letteren*, XXXVII, nr. 76), dl. I: *Tekst*, dl. II: *Indices en Bijlagen*, Brussel, 1975.

Dit werk licht ons uitvoerig in over de opkomst van de reformatie in Vlaanderen. Ook voor Gent brengt het een overvloed van gegevens. In een eerste deel gaat de auteur de religieuze spanningen na in het geestesleven en de politiek tijdens de beginnende hervormingstijd. Hij behandelt aldus humanisme en opkomende reformatie, conflicten tussen geestelijkheid en magistraat, de rol van rederijkers en dichters. In een tweede deel getiteld *Vestiging en opbouw van het protestantisme* bespreekt hij de vroegste reformatorische invloeden, opkomst en doorbraak van het anabaptisme en de expansie van het gereformeerd protestantisme. In een derde deel wordt het verband tussen de sociale en professionele structuur en de godsdienstkeuze nagegaan, alsook de geloofs- en religieuze leefwereld van de nieuwgezinden besproken.

28. DE PAEPE J., 1874-1974. *100 Jaar Sint-Pieters-Buiten. Gent*, Gent, 1974, 76 blz.

Een overzicht van de parochiegeschiedenis van Sint-Pieters-Buiten. Geïllustreerd. Lijst van parochiepriesters.

Pers

29. GAUS H., *Pers, Kerk en geschreven fictie. Groei problemen en conflicten in een democratiseringsproces (Gent 1836-1860)*, (Rijksuniversiteit te Gent. Werken uitgegeven door de Faculteit van de Letteren en Wijsbegeerte. Aflevering 158), Brugge, 1975.

De auteur peilt naar het belang van de geschreven fictie in de periode 1836-1860. In een eerste hoofdstuk wijst hij op de eersterangs rol van de pers als distributiekanaal (vooral vanaf 1839) waarbij opvalt dat liberale bladen meer aandacht besteedden aan fictie dan de katholieke pers. Hij stelt bovendien de hypothese voorop dat de behoefte aan fictie daalde naarmate de mogelijkheid tot concrete actie toenam. Ook de grootte van het Gentse krantenlezend publiek wordt bepaald. Vervolgens onderzoekt H. Gaus de kerkelijke actie tegen de geschreven fictie in het hoofdstuk „de normatieve kontekst”. Hij konkludeert dat de Kerk weigerig stond tegenover fictie omdat ze principieel het beroep op de verbeelding veroordeelde. De fictie werd in oorsprong als een concurrentiële vorm gezien. Eerst later zou de Kerk deze in geoorloofde banen trachten te leiden. In een derde hoofdstuk, de „materiële kontekst”, worden de verschillende andere mogelijkheden buiten de pers om zich van fictie te voorzien nagegaan: leeskabinetten, openbare veilingen van boeken, bibliotheken van verenigingen, kolportage, boekhandels. Daaruit blijkt dat de krant niet alleen het goedkoopste distributiekanaal was, maar tevens een monopoliepositie bezat ten opzichte van de andere verspreidingsmogelijkheden. Met index van auteurs- en persoonsnamen en bibliografie.

30. MILIS L., *Frans-Vlaanderen en de Gentse liberalen van „Het Volksbelang” in de late negentiende eeuw. - Drie bijdragen*, in HMGOG, XXVIII, (1974), p. 115-140.

Een eerste bijdrage is getiteld *De Fransvlaming Henri Blanckaert, Het Gentse „Volksbelang” en de oorlog van 1870*. Ze behandelt de correspondentie van een nukkige ontevreden boer uit Zegerskappel aan de redactie van „Het Volksbelang”. Blanckaert hoopte dat de Duitse overwinning van 1870 de afscheiding van Frans-Vlaanderen van Frankrijk en de samenvoeging met België zou veroorzaken.

In de tweede bijdrage *Julius Vuylsteke en de „Vlaamse Boer”* komt de aard van het flamingantisme van de boer tot uiting.

De derde bijdrage, *Paul Fredericq en de „Verblijders in 't Kruis van Eke”* — *De prijskamp van 1874* geeft het verslag van een wedstrijd ingericht door de rederijkerskamer van Eke. De verslagen uit „Het Volksbelang”

van 12 september 1874 door P. Fredericq en uit diens *Reisindrucken* (Gentse Universiteitsbibliotheek) worden met elkaar vergeleken. Geïllustreerd.

31. *Zo kwam Gent van de Pers. Gazette van Gend, (15 november - 15 december 1974)*, Gent, 1974, 12 blz.

Gelegenheidskrant naar aanleiding van een tentoonstelling gewijd aan de Gentse pers.

Door R. VAN EENOO en E. VOORDECKERS wordt een overzicht gegeven van de geschiedenis van de Gentse pers. Deze vangt aan in 1667 wanneer Maximiliaen Graet de toelating bekomt de *Ghendtsche Post-Tydinghen* uit te geven. Men vindt tevens de volgende bijdragen: *De Gentenaar. Straks een eeuw spiegel van het Gentse leven* door H. TOMME; *Vooruit. 1884-1974: Het verbaal van een rode krant in Vlaanderen* door R. VAN DE VOORDE en H. BALTHAZAR; *Het Volk. Van centenblad tot moderne krant* door R. ROCK; *Het Laatste Nieuws zocht het tussen Zuid- en Sint-Pietersstation* door P. KORREL; *La Flandre Libérale. Spiegel van 100 jaar liberalisme te Gent* door G. VAN SEVEREN; *Gazet van Antwerpen, 15 jaar te Gent* door N. KERCKHAERT. Geïllustreerd. Vergelijkende tabellen.

Gebouwen

32. DECAVELE J., *De kerk van Sint-Martinus, in Duizend Jaar Ekkergem*, Gent, 1974, p. 111-134.

De historiek van de St.-Martinuskerk begint in 966 wanneer de St.-Baafsabdij in het bezit wordt gesteld van een kerk te Ekkergem. De oudste fragmenten van de huidige kerk dateren eerst van het laatste kwart van de 12de eeuw. Grondige verbouwingswerken geschieden in de eerste helft van de 16de eeuw en na de troebelen in de 17de eeuw. In 1903-1907 werd de vervallen kerk grondig gerestaureerd. Aandacht wordt besteed aan het kerkmeubilair en de religieuze kunstvoorwerpen. Geïllustreerd.

33. DE SMIDT F., *Enkele XIIIde-eeuwse steenhouwersmerken in de Sint-Niklaaskerk te Gent, (Mededelingen van de Koninklijke Academie voor Wetenschappen, Letteren en Schone Kunsten van België. Klasse der Schone Kunsten, XXXVI, (1974), nr. 4)*, Brussel, 1974, 55 blz.

In deze mededeling bespreekt de auteur drieëndertig steenhouwersmerken die werden ontdekt in de noordelijke transeptgevel. Dit is een gelegenheid om dieper in te gaan op de activiteit die heerste op de middel-eeuwse bouwplaatsen in 't algemeen en op deze rondom de Sint-Niklaaskerk in het bijzonder. Uitgaande van een vergelijking tussen de Gentse steenhouwersmerken en deze geschetst door Villard de Honnecourt vraagt hij zich af in hoever Gent beroep deed op vreemde steenhouwers. Geïllustreerd.

34. DHANENS E., *Het klooster van de Geschoeide Karmelieten te Gent. Monumentenbeschrijving, (Kultureel Jaarboek voor de Provincie Oost-Vlaanderen, 1973), Gent, 1974, p. 41-110.*

Een oudheidkundige beschrijving van het Pand met een overzicht van grafische dokumenten, gegevens over inplanting en oriëntatie, grondplan en ruimteverdeling. Achtereenvolgens worden besproken : de kerk, het oude pand, het nieuwe pand, de bijgebouwen, het monumentaal beeldhouw-
werk, de voormalige uitrusting van de kerk.

Kloosters en abdijen

35. VAN ROMPAEY J., *De voormalige heerlijkheden op het grondgebied van Sint-Martens-Latem, in Heemkring Scheldeveld, V, (1974-1975), p. 87-120.*

In dit artikel vindt men o.a. gegevens over de heerlijkheid Overmeers en een vijftal lenen van de Sint-Pietersabdij, alsook over de heerlijkheid van de Sint-Baafsabdij. Geïllustreerd.

36. VERHULST A., *Sint-Martens-Latem in de vroege middeleeuwen. Volgens de gegevens van het Liber Traditionum van de Gentse Sint-Pietersabdij, in Heemkring Scheldeveld, V, (1974-1975), p. 5-25.*

Op basis van het *Liber Traditionum* en met behulp van gegevens uit latere eeuwen bestudeert de auteur de agrarische structuur en de landschapsstructuur van Sint-Martens-Latem in de vroege middeleeuwen. Het *Liber Traditionum* is een handschrift uit ca. 941 waarin de schenkingen van de onroerende goederen werden opgetekend die aan de abdij werden gedaan. Geïllustreerd.

*Kunst en Cultuur*⁸

37. DHANENS E., *Enkele beschouwingen over de tiaar van de tronende Christus op het Lam Godsretabel te Gent, in Album Charles Verlinden, Gent, 1975, p. 193-200.*

Is de met edelstenen versierde tiaar van Christus op het Lam Godsretabel een min of meer getrouwe weergave van de tiaar van Bonifatius VIII (1294-1303)? Welke betekenissen worden aan die tiaar toegeschreven? Op deze vragen poogt de auteur een antwoord te geven in het licht van de tijdsomstandigheden waarin het Lam Godsretabel werd ontworpen, meer bepaald het Westers Schisma (1378-1417). De kerkgemeenschap is immers het mystiek lichaam van Christus. Het is dus best te verklaren dat

(8) Zie ook nrs. 2-8, 12, 13, 17, 31, 32, 34, 45, 46, 48-52, 59, 69.

de Christusfiguur gekroond is met de tiaar als symbool van deze gemeenschap.

38. DUVERGER J., *Adriaen van der Gracht (ca. 1520-1575). Een bijdrage tot de tapijtnijverheid te Gent in het midden van de 16de eeuw*, in *Artes Textiles*, VIII, (1974), p. 34 e.v.

De aandacht gaat o.m. uit naar een fragment van een groot wandtapijt „Ontmoeting van David en Goliath”, toegeschreven aan het Gents atelier van Adriaen van der Gracht⁹.

39. ID., *Tapijtwerk van Frans, Cesar en Alexander De Moor of uit hun omgeving*, in *Artes Textiles*, VIII, (1974), p. 123-141.

Gegevens over deze Gents-Oudenaardse tapijtwevers uit de 17de eeuw. Geïllustreerd.

40. FREDERICQ-LILAR M., *Een achttiende-eeuws patriciërsbuis te Gent*, in *De woonstede door de eeuwen heen*, 1972, p. 34-58. Geïllustreerd.

41. STEELS M., *W.A. Mozart en een Gents orgel*, in *Ghendtsche Tydinghen*, IV, (1975), p. 64-68.

42. STROOBANTS A., *Gent. Smeedijzeren afsluitingen*, in *Ons Heem*, 29, (1975), p. 76-87. Geïllustreerd.

Korte bespreking van een aantal Gentse hekkens, vensterhekkens, borstweringen, trapleuningen, balkonleuningen en deurwaaiers in smeedijzer.

43. VANDECASTEELE M., *Jezus met de Balsembloem en De Fonteine als Vlaamse hoofdkamers (1493-1539)*, in *Jaarboek. Koninklijke Soevereine Hoofdkamer van Retorica „De Fonteine” te Gent*, XXI-XXII, (1971-1972), p. 3-25.

De auteur behandelt het ontstaan en de organisatie van de rederijkerskamer *Jezus met de Balsembloem*. Bij de stichting in 1493 waren deze „overste en soevereijne Camere” privileges toegekend die haar in staat moesten stellen toezicht uit te oefenen over andere rederijkerskamers. Dit druiste in tegen de voorrechten die in 1476 door Karel de Stoute aan *De Fonteine* waren verleend. *De Fonteine* zou ook na 1493 haar rol als „Hooftcamere der Rethorycken” blijven vervullen.

44. VAN DER DONCKT-DUVERGER G., *Borduurwerkers en borduurwerk te Gent. Een bijdrage. Deel I*, in *Artes Textiles*, VIII, (1974), p. 142-186.

(9) Cfr. Id., *Tapijtwerkers en Tapijtwerk te Gent*, in *Gent, Duizend Jaar Kunst en Cultuur*, dl. III, Gent, 1975, p. 503-557.

De Gentse borduurwerkers worden gesitueerd in het ambachtswezen van hun tijd. De rekrutering, getalsterkte, gezagvoerders, het godsdienstig en sociaal leven komen aan bod in hoofdstuk I. Vervolgens krijgt men een overzicht van de gemeentelijke of ambachtelijke voorschriften van technische aard betreffende Gents borduurwerk. Met bijlagen.

45. VAN SCHOOR J., *Een huis voor Vlaanderen. Honderd jaar Nederlands Beroepstoneel te Gent*, in *Kultureel Jaarboek voor de Provincie Oost-Vlaanderen*, 1971, 25, Gent, 1972, 312 blz. Geïllustreerd.

46. WATERBOLK E.H., *Viglius van Ayta, maecenas van St.-Baafs te Gent*, in *HMGOG*, XXVIII, (1974), p. 59-76.

Aan de hand van huishoudelijke aantekeningen van Viglius van Ayta (1507-1577), wordt het tot stand komen van enkele schilderijen onderzocht. Ter sprake komen werken van o.a. Lucas de Heere; Jan Mijnsheeren, de uitvoerder van Viglius' grafkapel in St.-Baafs; Frans Pourbus, schilder van „De doop van Johannes”. Ook het financieel beheer van Viglius wordt getoetst. Geïllustreerd. Bijlagen.

Onderwijs¹⁰

47. BORGHGRAEF-VAN DER SCHUEREN B., *De Universiteiten in de Zuidelijke Provinciën onder Willem I, (Mededelingen van de Koninklijke Academie voor Wetenschappen, Letteren en Schone Kunsten van België. Klasse der Letteren, XXXV, (1973), nr. 2)*, Brussel, 1973, 22 blz.

De opening van de universiteiten te Gent, Leuven en Luik in 1817 wordt geplaatst in de brede kontekst van het hoger onderwijs in onze buurlanden. Speciale aandacht wordt besteed aan de moeilijkheden die men ondervond om de geschikte kandidaten te vinden voor het bezetten der leerstoelen.

Boekdrukkunst, bibliotheken

48. BRIELS J.G.C.A., *Zuidnederlandse boekdrukkers en boekverkopers in de Republiek der Verenigde Nederlanden omstreeks 1570-1630. Een bijdrage tot de kennis van de geschiedenis van het boek. (Bibliotheca Bibliographica Neerlandica, VI)*, Nieuwkoop, 1974, 649 blz.

Een algemeen werk, waarin gegevens over Gentse drukkers.

49. MACHIELS J., *Robert en Pieter de Keyser als drukker*, in *Archief- en Bibliotheekwezen in België*, XLVI, (1975), p. 1-32.

(10) Zie ook nr. 12.

De auteur geeft een kronologische analyse van de drukken toegeschreven aan de Gentse humanist en drukker (of financier?) Robert de Keysere (ca. 1470-vóór 1534). Daarop volgt een overzicht van de drukken van Pieter de Keysere (als boekbinder vermeld in 1511).

Ook het door deze drukker gebruikte typografisch materiaal, de merken, titelborduur en houtsnede-illustraties worden besproken ¹¹.

50. ID. en P. VAN PETEGHEM, *Kan men het incunabelbezit in Zuid-nederlandse kloosterbibliotheken tot rond 1500 samenstellen op grond van de herkomstvermelding?*, in *Archief- en Bibliotheekwezen in België*, (1974), extranummer 11, p. 327-366.

Wat Gent betreft wordt een opsomming gegeven van de inkunabelen die aanwezig waren in de bibliotheken van de Hiëronymieten, Karmelieten, Benediktijnen (St.-Baafs ; St.-Pieters).

51. THOMAS A., *Boekenbezit en boekengebruik bij de Dominikanen in de Nederlanden vóór ca. 1550*, in *Archief- en Bibliotheekwezen in België*, (1974), extranummer 11, p. 417-476.

We vinden in deze bijdrage vele gegevens over het bibliotheekwezen in het Gentse Predikherenklooster. De auteur geeft een lijst zowel van de handschriften als van de drukken uit het vroegere boekenbezit van de Gentse Dominikanen.

52. VAN ACKER K.G., *Incunabelen in de bibliotheek van St.-Baafs in 1572, volgens de catalogi van Gent, Brussel en Lokristi*, in *Archief- en Bibliotheekwezen in België*, (1974), extranummer 11, p. 476-523.

We vinden in dit artikel de bespreking en gedeeltelijk ook een uitgave van de catalogus die Viglius in 1572 liet opstellen van alle boeken in Sint-Baafs te Gent en in de afhankelijkheden van deze abdij te Brussel en te Lochristi. De identifikatie van de inkunabelen geschiedt voor zover een drukdatum van vóór 1500 vermeld werd. Geïllustreerd.

Folklore ¹²

53. BRAEKMAN W., *Betekenis en datering van de volksprent Den Ghendtschen Ommeganck*, in *Volkskunde*, LXXV, (1974), p. 1-14.
54. BROECKHOVE M., *Een Bedeschrift Anno 1785. De Gentse groentevrouwen aan de Abt van de Sint-Pietersabdij nevens Gent*. Gewijzigde overdruk uit *Oostvlaamse Zanten*, L, (1975), p. 25-40.

(11) Cfr. Machiels J., *De boekdrukkunst te Gent*, in *Gent, Duizend Jaar Kunst en Cultuur*, dl. II, p. 3-113.

(12) Zie ook nr. 8, 9.

Publikatie en bespreking van een folkloristisch bedeschrift in dichtvorm uit 1785. Een eerste variante bevindt zich in de bibliotheek van de Rijksuniversiteit te Gent, een tweede op het Gentse Stadsarchief in de nota's van A. Van Werveke nr. 1214 I. Geïllustreerd.

55. DE MUYNCK M., *Volksdevoties te Ekkergem*, in *Duizend Jaar Ekkergem*, Gent, 1974, p. 145-175.

Dit artikel bevat vier volkskundige bijdragen, gewijd aan de H. Bloedkapel (tot in 1796 gelegen op de huidige hoek van de Ekkergemstraat en het Heilig Bloedstraatje); de figuur van pastoor Michiel Zachmoorter (1582-1660) en de passiedevotie te Ekkergem; het wonderkruis van het klooster van Deinze binnen Ekkergem; het kruis van Rooigem.

56. HOSTE L., *Uithangtekens*, in *Oostvlaamse Zanten*, L, (1975), p. 50-60.

Dit volkskundig artikel plaatst een aantal aspecten van Gentse uithangborden in een breder kader. Zo wordt o.m. gesproken over grondstof en uitzicht, volkskundige waarde, hun belang als plaatsbepaling, ouderdom, verplichtingen en misbruiken. Geïllustreerd.

*Biografische nota's, nekrologieën, enz.*¹³

57. CLAUWAERT J., *Eugeen Zetternam, een vergeten schrijver uit de 19de eeuw*, in *Ghendtsche Tydinghen*, IV, (1975), p. 142-146.

De auteur vestigt de aandacht op de auteur en kunstcriticus Zetternam (1826-1855), pseudoniem van Joost Jozef Diricksens. Hij hekelde in *Mijnheer Luchtiervelde* de uitbuiting van de kleine man en publiceerde in 1855 zijn merkwaardige *Bedenkingen op de Vlaamse Schildersschool*.

58. DE VOS A., *In memoriam Dr. Paul Rogghé*, in *Appeltjes van het Meetjesland*, 25, (1974), p. 234.

59. D'HONDT E., *Armand Heins, Kunstenaar en esteet (1856-1938)*, in *Kultureel Jaarboek voor Oost-Vlaanderen*, 1973, 27, Gent, 1974, dl. I, p. 217-232.

A. Heins wordt voorgesteld als illustrator, etser, lithograaf, historicus en oudheidkundige. Geïllustreerd.

60. FRANCOIS L., *Norbert Cornelissen*, in *Jaarboek. Koninklijke Soevereine Hoofdkamer van Retorica „De Fontaine” te Gent*, XXI-XXII, (1971-1972), p. 107 e.v.

De auteur bespreekt de rol die de Gentse stadsfunktionaris Cornelissen (1769-1849) vervulde bij de hernieuwde start van *De Fontaine* in 1812, zijn bijdrage tot de Vlaamse Beweging en zijn reactie op de snelle wisseling van politieke regimes, die plaats greep tussen 1789 en 1830.

61. *Het Gentse adellijk geslacht de Gruutere (1300-1600)*, in *Familiekroniek De Gruyter*, I, (1974), p. 10-13.
62. LANCKROCK R., *In memoriam Paul Rogghé*, in *Jaarboek. Koninklijke Soevereine Hoofdkamer van Retorica „De Fontaine” te Gent*, XXIII-XXIV, (1973-1974), p. 183-186.
63. LEMARIGNIER J.-F., *Jan Dhondt, 1915-1972*, in *Revue Historique de Droit Français et Etranger*, LI, (1973), p. 733-736.
- X 64. MORTIER G., *Merkwaardige figuren uit Ekkergem*, in *Duizend Jaar Ekkergem*, Gent, 1974, p. 263-280.

Korte levensschets van beroemde Gentenaars die te Ekkergem gewoond hebben.

- X 65. PREVENIER W., *In memoriam Hans van Werveke*, in *Tijdschrift voor Geschiedenis*, 88, (1975), p. 1-5.
66. VAN CAENEGEM R.C., *In memoriam prof. dr. H. Van Werveke (1898-1974)*, in *Bijdragen en mededelingen betreffende de geschiedenis der Nederlanden*, 90, (1975), p. 80-83.

Ter gelegenheid van het eeuwfeest van het overlijden van L.A.J. Quetelet (1796-1874), Gents-Brussels sterrenkundige (zijn naam blijft verbonden aan de oprichting van het Koninklijk Observatorium te Ukkel in 1828), socioloog en baanbreker van de „sociale-fysica” verschenen meerdere artikels en bijdragen, waaronder :

67. LEHOUCK F., *Adolphe Quetelet en de sociologie*, in *Politica*, XXIV, (1974), p. 185-193.

Dit artikel vangt aan met een biografische schets. Verder wordt ingegaan op enkele aspecten van zijn visie op de mens. Quetelet geloofde in een sociale wetmatigheid met als basisbegrip „het gemiddelde”. De gemiddelde mens is geen fysische maar een sociale realiteit. Als dusdanig stelt zich ook het probleem van de wilsvrijheid.

68. DE PAEPE J.-L. en L. WELLENS-DE DONDER, *Adolphe Quetelet, 1796-1874. Exposition documentaire présentée à la Bibliothèque Royale Albert Ier à l'occasion du centenaire de la mort d'Adolphe Quetelet. (Catalogue)*, Brussel, 1974, XXXI en 205 blz.
Geïllustreerd.

Diversen

69. HUYGHEBAERT J., *De orangist Prudens van Duyse tegen de anti-hollandse dichters Domien Cracco en David de Simpel in 1832*, in *Biekorf. Westvlaams Archief voor Geschiedenis, Oudheidkunde en Folklore*, 75, (1974), p. 147-151.

De houding van Prudens van Duyse (1804-1859), tegenover deze twee Westvlaamse belgicistische dichters.

70. MORTIER G., *Sport te Ekkegem*, in *Duizend Jaar Ekkegem*, Gent, 1974, p. 199-217. Geïllustreerd.
71. ID., *Plaats- en straatnamen te Ekkegem*, in *Duizend Jaar Ekkegem*, Gent, 1974, p. 177-187.
72. STEELS M., *In Gent van 1841 tot 1850*, in *Ghendtsche Tydinghen*, III, (1974), p. 152-158, p. 196-205 en *Ghendtsche Tydinghen*, IV, (1975), p. 43-52, 99-109, 118-124.

Bespreking van de belangrijkste gebeurtenissen te Gent tijdens de jaren 1841-1850.

73. ID., *Gent in 1875*, in *Ghendtsche Tydinghen*, IV, (1975), p. 3-15.
74. *Van 16 tot 35 jaar. Flitsen uit de oorlogsmaand mei '40*, Gent, 1975, 30 blz.

De belevenissen van een Gentenaar van 10 tot 28 mei 1940. Dagboeknotities.

75. TRIVIER L., *De Gentse Floraliën 1808-1975*, Gent, 1975, 48 blz.

Een overzicht van de geschiedenis van de tuinbouw te Gent en van de Gentse Floraliën.